

TOMASZ DUDEK

Katedra Agroekologii  
Uniwersytet Rzeszowski

## BADANIE PREFERENCJI MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO DOTYCZĄCYCH WYPOCZYNKU W LASACH

A STUDY ON SUBCARPATHIAN VOIVODESHIP INHABITANTS'  
PREFERENCES CONCERNING LEISURE TIME IN FORESTS

### Abstrakt

**Wstęp.** W pracy zaprezentowano wyniki badań ankietowych dotyczących preferencji mieszkańców województwa podkarpackiego odnośnie do wypoczynku w lasach.

**Material i metody.** Respondenci odpowiadali na pytania dotyczące rozkładu wizyt w lesie, najchętniej odwiedzanych części lasu, preferowanych form wypoczynku oraz czynników zakłócających pobyt w lesie.

**Wyniki.** Otrzymane wyniki wskazują, że mieszkańcy Podkarpacia najczęściej odwiedzają lasy w weekendy (43% respondentów), wybierając drzewostany położone w głębi kompleksów leśnych (36% ankietowanych). Ulubionymi formami wypoczynku są zbieranie grzybów i spacerowanie – odpowiednio 58 i 54% respondentów. Najbardziej przeszkadza podczas wypoczynku w lesie obecność komarów i kleszczy (66% badanych) oraz śmieci (62% odpowiedzi).

**Wnioski.** Przy rekreacyjnym zagospodarowaniu lasów należy wziąć pod uwagę preferencje mieszkańców danego regionu, co umożliwi zarządzającym lasami bardziej skuteczną ochronę środowiska leśnego oraz sterowanie ruchem rekreacyjnym.

**Słowa kluczowe:** rekreacja leśna, turystyka, użytkowanie lasu, badania ankietowe, Podkarpacie

### Wstęp

Lasy stają się coraz bardziej pożądanym obiektem wypoczynku (Destan i Bekiroğlu, 2011; Kaliszewski, 2006; Paschalis-Jakubowicz, 2009), co można tłumaczyć korzystnym oddziaływaniem środowiska leśnego na człowieka (Bell i in., 2004; Park i in., 2009; Ważyński, 1997). Lasom przypisuje się szereg funkcji turystyczno-rekreacyjnych.

Smoleński (2007) wymienia tu funkcje: rekreacyjno-zdrowotne, estetyczne, edukacyjno-inspiracyjne, ludyczno-relaksacyjne, użytkowe i sportowe. Ludzie, wypoczywając w lesie, doceniają najbardziej ciszę i spokój oraz świeże powietrze (Gołos, 2013).

Dotychczas badanie preferencji wypoczynkowych w lasach dotyczyły mieszkańców stolicy (Gołos, 2013; Janeczko i Woźnicka, 2009), północnej Polski – Bory Tucholskie (Kikulski, 2008), centralnej Polski – gmina Rogów (Sławski i Sławska, 2009) oraz Beskidu Sądeckiego (Janusz i Piszczek, 2008). Autor postanowił uzupełnić krajową literaturę dotyczącą poruszanej tematyki o region Podkarpacia (2,1 mln mieszkańców).

Celem pracy było poznanie preferencji mieszkańców województwa podkarpackiego odnośnie do wypoczynku w lasach.

## Material i metody

Badania ankietowe wykonano od maja do lipca 2015 roku wśród losowo wybranej grupy 439 mieszkańców województwa podkarpackiego. Wymagana liczba osób biorących udział w badaniach wynosi dla tego województwa 384 przy poziomie ufności  $\alpha = 0,95$  i założeniu, że co drugi mieszkaniec odwiedza lasy (jeżeli będzie większa frakcja z tej samej populacji, to próba może być mniejsza).

Ankieta zawierała 13 pytań, z czego pięć stanowiło metryczkę konieczną do określenia struktury respondentów.

Istotne dla osiągnięcia celu niniejszej pracy były cztery pytania (2., 3., 5. i 6.), z czego pytania 2. i 3. były zamknięte, z możliwością zaznaczenia tylko jednej odpowiedzi, a pytania 5. i 6. – otwarte, z możliwością wyboru więcej niż jednej odpowiedzi, tj.:

Pyt. 2. Kiedy najczęściej odwiedza Pan(i) las?

- a. W weekendy
- b. W inne dni wolne od pracy (urlop, święta)
- c. W dni powszednie

Pyt. 3. Część lasu, w której najchętniej Pan(i) wypoczywa, to:

- a. Strefa brzegowa, na skraju lasu
- b. Strefa w głębi lasu
- c. Drogi, ścieżki leśne lub ich bezpośrednie sąsiedztwo
- d. Polany leśne

Pyt. 5. Jaką formę wypoczynku w lasach Pan(i) preferuje (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)?

- a. Spacer, nordic walking, bieganie itp.
- b. Jazda rowerem
- c. Bieganie na nartach
- d. Jazda konna
- e. Zbieranie grzybów
- f. Zbieranie owoców runa (jagody, borówki, maliny, jeżyny i inne)
- g. Piknikowanie
- h. Fotografowanie, obserwowanie przyrody
- i. Inne (proszę wymienić)

- Pyt. 6. Co Panu(i) najbardziej przeszkadza podczas wypoczynku w lesie (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)?
- Śmieci
  - Komary, kleszcze
  - Brak odpowiedniego zaplecza do uprawiania rekreacji leśnej (ławki, kosze, miejsca na ogniska, wiaty/schrony, tablice informacyjne i inne)
  - Niewłaściwe traktowanie przez właścicieli lasów/zarządzających lasami (np. straż leśna, leśnicy, prywatni właściciele lasów)
  - Utrudnienia lub brak możliwości dojazdu samochodem do lasu
  - Brak parkingów
  - Duża liczba ludzi
  - Prace związane ze ścinką i transportem drewna
  - Inne (proszę wymienić)
  - Nic mi nie przeszkadza

W badaniach wzięło udział 439 osób, z czego 52% stanowiły kobiety i 48% mężczyźni. W strukturze wiekowej respondentów najliczniej reprezentowaną grupę stanowili ludzie młodzi, w wieku 18–25 lat – 27% oraz w wieku 26–35 lat – 25%. W przedziale wiekowym 36–45 lat znajdował się co piąty ankietowany. Z kolei wiek z przedziału 46–60 lat zadeklarowało 15% badanych, powyżej zaś 60 lat – 13%. Można zauważyć, że w całej strukturze wiekowej wszystkie grupy były dość proporcjonalnie reprezentowane.

Większość ankietowanych mieszka na wsi – 44%. W dalszej kolejności respondenci pochodzili z miast do 50 tys. mieszkańców – 26%, z Rzeszowa – 23%, miast liczących 50–100 tys. mieszkańców – 7%.

W badaniach wzięło udział 39% osób z wykształceniem średnim, 33% z wyższym, 8% z podstawowym lub zasadniczym zawodowym, a co piąty ankietowany kontynuuje naukę.

Wśród ogółu respondentów najliczniejszą grupę stanowią osoby oceniające ilość wolnego czasu jako przeciętną – co drugi ankietowany. Z kolei dobrze ocenia ilość wolnego czasu 34% badanych, a źle – 16%.

## Wyniki

Wykonane badania wskazują, że mieszkańcy Podkarpacia najczęściej odwiedzają lasy w weekendy – 43% ankietowanych, oraz w inne dni wolne od pracy – 40% respondentów. 17% badanych deklaruje, że wypoczywa w lasach w dni powszednie. Na podstawie badań ankietowych można oszacować, że spośród osób, które zadeklarowały wypoczynek w lasach (90% ankietowanych), około 1,5 mln odwiedza lasy w dni wolne od pracy, a około 300 tys. – w dni powszednie (tab. 1). Większość ankietowanych najchętniej wypoczywa w głębi lasu (36%). W dalszej kolejności preferowane dla rekreacji są leśne drogi i ścieżki (29% odpowiedzi), strefa brzegowa lasu (18%) i leśne polany (17%, tab. 2).

Tabela 1. Rozkład wizyt mieszkańców województwa podkarpackiego w lasach

Dni wizyt	Odpowiedzi (%)	Szacunkowa liczba osób odwiedzających lasy (tys.)	Maksymalny błąd (%)
W weekendy	43	815	5
W inne dni wolne od pracy (urlop, święta)	40	746	5
W dni powszednie	17	328	4

Tabela 2. Część lasu, w której najchętniej wypoczywają mieszkańcy województwa podkarpackiego

Część lasu	Odpowiedzi (%)
Strefa brzegowa, skraj lasu	18
Strefa w głębi lasu	36
Drogi i ścieżki leśne lub ich sąsiedztwo	29
Polany leśne	17

Spośród wielu form wypoczynku w lasach mieszkańcy Podkarpacia preferują zbieranie grzybów i spacery – odpowiednio 58 i 54% respondentów. Dużym zainteresowaniem cieszy się również fotografowanie i obserwowanie przyrody – 32% badanych, zbieranie owoców – 31%, jazda rowerem – 22% oraz piknikowanie – 15% respondentów. Jazdę konną preferuje 4% ankietowanych, bieganie zaś na nartach – 3% (tab. 3). Spośród innych form rekreacji 1% ankietowanych wskazało survival i łowiectwo.

Tabela 3. Formy wypoczynku w lasach preferowane przez mieszkańców województwa podkarpackiego

Forma wypoczynku	Odpowiedzi* (%)
Spacer, nordic walking, bieganie	54
Jazda rowerem	22
Bieganie na nartach	3
Jazda konna	4
Zbieranie grzybów	58
Zbieranie owoców	31
Piknikowanie	15
Fotografowanie, obserwowanie przyrody	32
Inne	1

\*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Największa liczba ankietowanych wskazała na komary i kleszcze oraz śmieci jako czynniki przeszkadzające podczas wypoczynku w lasach – odpowiednio 66 i 62% respondentów. W dalszej kolejności ankietowani wskazali na niewystarczające zagospodarowanie rekreacyjne lasów, tj. brak parkingów – 16% i brak odpowiedniego zaplecza do uprawiania rekreacji – 14% respondentów. Mniejsze znaczenie mają utrudnienia związane z dojazdem samochodem do lasu oraz prace związane z pozyskaniem drewna – odpowiednio dla 11 i 10% ankietowanych. Również dla co 10. respondenta utrudnienie w wypoczynku w lesie stanowi duża liczba ludzi. Z kolei dla 7% badanych ograniczeniem wypoczynku jest niewłaściwe traktowanie przez właścicieli lub zarządców lasów (tab. 4), z czego 63% w tym przypadku stanowili ludzie młodzi – do 25 lat, z natury buntownicy. Żadnych ograniczeń w uprawianiu rekreacji leśnej nie dostrzega 5% respondentów.

Tabela 4. Czynniki wskazane przez mieszkańców województwa podkarpackiego, które przeszkadzają w wypoczynku w lasach

Czynnik	Odpowiedzi* (%)
Śmieci	62
Komary i kleszcze	66
Brak odpowiedniego zaplecza do uprawiania rekreacji	14
Niewłaściwe traktowanie przez właścicieli lasów/zarządzających lasami	7
Utrudnienia lub brak możliwości dojazdu samochodem do lasu	11
Brak parkingów	16
Duża liczba ludzi	10
Prace związane ze ścinką i transportem drewna	10
Inne	0
Nic mi nie przeszkadza	5

\*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

## Dyskusja

Mieszkańcy Podkarpacia, podobnie jak innych regionów Polski, najczęściej odwiedzają lasy w dni wolne od pracy. Wypoczynek w weekendy zadeklarowało 43% badanych, a w pozostałe dni wolne – 40%. Zdecydowana większość (77%) mieszkańców Warszawy odwiedza lasy w weekendy (Janeczko i Woźnicka, 2009). Podobne wyniki dotyczące mieszkańców stolicy prezentuje Gołoś (2013): 58% badanych odwiedza lasy w weekendy, a 30% – w weekendy i dni powszednie.

Według przedstawionych wyników najczęściej ankietowanych wypoczywa w głębi lasu (36%), w dalszej kolejności na drogach i ścieżkach leśnych lub w ich bezpośrednim

sąsiedztwie (29%), w strefie brzegowej (18%) i na polanach (17%). Również w badaniach Gołosa (2013) najwięcej respondentów zadeklarowało wypoczynek w głębi lasu – 43%, natomiast na drogach i ścieżkach – 21%, a w strefie brzegowej – 25%. Odmienne wyniki prezentują Janeczko i Woźnicka (2009): w ich pracy 57% ankietowanych mieszkańców Warszawy deklarowało wypoczynek w strefie brzegowej i tylko 12% w głębi lasu.

Z pracy wynika, że najczęściej ankietowanych wybiera się do lasu na grzyby (58%) oraz żeby pospacerować lub pobiegać (54%). Pozostałe popularne formy wypoczynku w lesie wśród mieszkańców województwa podkarpackiego to: fotografowanie i obserwowanie przyrody (32%), zbieranie owoców (31%) i jazda rowerem (22%). Podobnie odpowiadali respondenci w badaniach prowadzonych w Borach Tucholskich, przy czym w porównywanej pracy znacznie więcej badanych zadeklarowało zbiór grzybów (70,8%) i spacerów (66,8%). Fotografowanie i obserwowanie przyrody wybrało 28,6% ankietowanych, zbieranie owoców – 32,1%, a jazdę rowerem – 30,1% (Kikulski, 2008). Również mieszkańcy gminy Rogów najczęściej odwiedzają lasy w celu zbierania grzybów i owoców – 58% badanych lub żeby pospacerować – 52% (Sławski i Sławska, 2009). Ankietowani mieszkańcy stolicy z kolei najczęściej wybierali spacerowanie i bieganie – 48% (Janeczko i Woźnicka, 2009), przy czym w tym przypadku w ankietach nie było możliwości wyboru odpowiedzi: zbieranie grzybów czy owoców.

W pracy wykazano, że czynniki zakłócające wypoczynek w lesie po części zależą od samych przebywających w lasach, a po części wynikają z charakteru miejsca. Zdecydowanie najwięcej ankietowanych wskazało na komary i kleszcze (66%) oraz śmieci (62%) jako główne czynniki zakłócające wypoczynek w lesie. Podobnie jak na Podkarpaciu, we wszystkich regionach Polski ankietowani wskazywali na śmieci jako główny czynnik zakłócający wypoczynek w lesie (78% – Gołos, 2013, 68% – Sławski i Sławska, 2009, 31% – Janeczko i Woźnicka, 2009), przy czym tylko Sławski i Sławska (2009) uwzględniali w ankiecie również komary i kleszcze jako czynnik przeszkadzający w wypoczynku w lesie, otrzymując przy tym dwa razy mniej odpowiedzi wskazujących na ten czynnik – 30%.

## Podsumowanie

Rozkład wizyt w lasach dokonuje się nierównomiernie. Zdecydowanie najbardziej obciążone są ekosystemy leśne w dni wolne od pracy. Przy rekreacyjnym zagospodarowaniu lasów należy wziąć pod uwagę preferencje mieszkańców danego regionu, co umożliwi zarządzającym lasami bardziej skuteczną ochronę środowiska leśnego oraz sterowanie ruchem rekreacyjnym. W lasach Podkarpacia najwięcej obiektów i urządzeń służących wypoczynkowi powinno zostać ulokowanych w głębi lasu przy drogach i ścieżkach leśnych. Ich położenie, zwłaszcza w przypadku nowych inwestycji, powinno zostać dobrze oznakowane i rozpowszechnione najbardziej skutecznymi kanałami informacji dla danej grupy docelowej oraz „zareklamowane” w obiektach położonych w strefie brzegowej lasu. Największym zainteresowaniem wśród mieszkańców województwa podkarpackiego cieszy się zbieranie grzybów, a także różne formy aktywności wymagające wyznaczonych dróg i ścieżek leśnych. W związku z tym należy wyznaczyć i zagospodarować odpowiednią liczbę parkingów leśnych, na których powinny się zna-

leżąc tablice edukacyjne dotyczące gryzobrania, w tym zasad pobytu w lesie. Parkingi powinny się znaleźć zwłaszcza w lasach podmiejskich cechujących się dużą odpornością na uszkodzenia, położonych w dość znacznej odległości od potencjalnej grupy rekreantów, uniemożliwiającej dojście lub dojazd rowerem do lasu. Wyznaczona sieć dróg i ścieżek leśnych powinna być dobrze oznakowana i przebiegać przez drzewostany zakwalifikowane do dwóch najwyższych stopni przydatności do rekreacji.

W związku ze słusznymi obawami ankietowanych dotyczącymi kontaktu z kleszczami i komarami należy edukować społeczeństwo, w jaki sposób można się zabezpieczyć przed ukąszeniem. Ważna jest również wiedza, jak postępować w przypadku ukąszeń przez kleszcze, aby uniknąć ewentualnych chorób roznoszonych przez te pajęczaki. Należy również wrócić do akcji sprzątania lasów z udziałem szkół, co będzie jednocześnie formą edukacji młodzieży. Kosze zainstalowane w obiektach służących wypoczynkowi powinny być bezwzględnie zamykane oraz systematycznie opróżniane.

## Literatura

- Bell, P. A., Greene, Th. C., Fisher, J. D., Baum, A. (2004). *Psychologia środowiskowa*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Destan, S., Bekiroğlu, S. (2011). Evaluation of the territorial system of forest recreation by natural indicators: Belgrade forest example. *Afr. J. Agric. Res.*, 6, 1, 212–223. <http://dx.doi.org/10.5897/AJAR10.789>; <http://www.academicjournals.org/journal/AJAR/article-full-text-pdf/3C6685537519>
- Gołos, P. (2013). Rekreacyjna funkcja lasów miejskich i podmiejskich Warszawy. *Leśn. Pr. Bad.*, 74, 1, 57–70.
- Janeczko, E., Woźnicka, M. (2009). Zagospodarowanie rekreacyjne lasów miejskich Warszawy w kontekście potrzeb i oczekiwań mieszkańców stolicy. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przyr.-Leśn.*, 11, 23, 4, 131–139.
- Janusz, A., Piszczek, M. (2008). Oczekiwania społeczeństwa wobec lasu – na przykładzie odwiedzających Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Beskidu Sądeckiego. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przyr.-Leśn.*, 10, 19, 3, 139–151.
- Kaliszewski, A. (2006). Lasy miejskie – przegląd wybranych zagadnień na podstawie literatury. *Leśn. Pr. Bad.*, 1, 103–118.
- Kikulski, J. (2008). Preferencje rekreacyjne i potrzeby zagospodarowania rekreacyjnego lasów nadleśnictw Iława i Dąbrowa (wyniki pierwszej części badań). *Sylvan*, 152, 5, 60–71.
- Park, B. J., Tsunetsugu, Y., Kasetani, T., Morikawa, T., Kagawa, T., Miyazaki, Y. (2009). Physiological effects of forest recreation in a young conifer forest in Hinokage Town, Japan. *Silva Fenn.*, 43, 2, 291–301.
- Paschalis-Jakubowicz, P. (2009). Leśnictwo a leśna turystyka i rekreacja. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przyr.-Leśn.*, 11, 23, 4, 29–35.
- Sławski, M., Sławska, M. (2009). Las jako miejsce wypoczynku i rekreacji – analiza oczekiwań społecznych na przykładzie Gminy Rogów. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przyr.-Leśn.*, 11, 23, 4, 140–150.
- Smoleński, M. (2007). Motywy podróży ekoturystycznych w lasach. *Sylvan*, 151, 3, 66–72.
- Ważyński, B. (1997). *Urządzanie i zagospodarowanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji*. Poznań: Wyd. AR.

## A STUDY ON SUBCARPATHIAN VOIVODESHIP INHABITANTS' PREFERENCES CONCERNING LEISURE TIME IN FORESTS

### Abstract

**Background.** This paper presents the results of a questionnaire survey on Subcarpathian Voivodeship inhabitants' preferences concerning leisure time in forests.

**Material and methods.** The respondents answered questions concerning the distribution of their visits to the forest, the most often visited parts of forests, preferable leisure types as well as factors adversely affecting their visits to forests.

**Results.** The results show that Subcarpathian Voivodeship inhabitants most often go to forests at weekends (43% of the respondents) and they prefer tree stands located deep inside forest complexes (36% of the respondents). Their favourite leisure activities are mushroom picking and walking – 58% and 54% of the respondents, respectively. The most annoying factors during visits to forests are the presence of mosquitoes and ticks (66% of the respondents) and garbage (62%).

**Conclusions.** Recreation-oriented forest management should be based on the preferences of the inhabitants of a given region. This will help forest managers improve the protection of the forest environment and control the leisure traffic.

**Keywords:** forest recreation, tourism, forest use, questionnaire survey, Subcarpathian Voivodeship

*Adres do korespondencji – Corresponding address:*

*Tomasz Dudek, Katedra Agroekologii, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 1, 35-601 Rzeszów, Poland, e-mail: tdudek80@ur.edu.pl*

*Zaakceptowano do opublikowania – Accepted for publication:*

*6.06.2017*

*Do cytowania – For citation:*

*Dudek, T. (2017). Badanie preferencji mieszkańców województwa podkarpackiego dotyczących wypoczynku w lasach. Nauka Przyr. Technol., 11, 2, 153–160. <http://dx.doi.org/10.17306/J.NPT.00202>*